

Στάση και Γνώση των Φοιτητών Νοσηλευτικής Απέναντι στη Δωρεά και Μεταμόσχευση Ιστών και Οργάνων

Τσαβδάρου Τριανταφυλλιά,¹ Παλαιολούγκα Χριστίνα,¹
Δρούλια Παναγούλα,¹ Τσαβδάρου Αβραάμ,² Φώτος Νικόλαος,³
Μπροκαλάκη Ηρώ⁴

Τμήμα Νοσηλευτικής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Attitude and Knowledge of Nursing Students Towards Donation and Transplantation of Organs and Tissues

Abstract at the end of the article

¹ Φοιτήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

² Ιατρός.

³ Λέκτορας, Τμήμα Νοσηλευτικής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

⁴ Καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Υποβλήθηκε: 20/11/2012
Επανυποβλήθηκε: 22/3/2013
Εγκρίθηκε: 19/4/13

Υπεύθυνη αλληλογραφίας:
Χριστίνα Παλαιολούγκα
Αρτέμιδος 20, 124 61, Χαϊδάρι
Τηλ.: 6976743413
e-mail: christypal3@hotmail.com

Εισαγωγή: Είναι γνωστό ότι στην Ελλάδα οι μεταμοσχεύσεις ιστών και οργάνων βρίσκονται σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό πιθανόν οφείλεται στην υπάρχουσα ανεπαρκή πληροφόρηση σχετικά με τη δωρεά οργάνων στο γενικό πληθυσμό. Οι επαγγελματίες υγείας και ειδικότερα οι νοσηλευτές καλούνται να συμβάλλουν στην ανατροπή αυτής της κατάστασης, μέσω ενημέρωσης του πληθυσμού. **Σκοπός:** Η εκτίμηση της στάσης και της γνώσης των φοιτητών νοσηλευτικής απέναντι στη δωρεά ιστών και οργάνων. **Υλικό-Μέθοδος:** Στη μελέτη συμμετείχαν πρωτοετείς και τεταρτοετείς φοιτητές νοσηλευτικής του τμήματος Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Αθηνών. Για τη συλλογή των πληροφοριών χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, αποτελούμενο από 28 ερωτήσεις, βασισμένο στη διεθνή βιβλιογραφία. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS 20.0 και την εφαρμογή της στατιστικής δοκιμασίας χ^2 -test. Η στατιστική σημαντικότητα τέθηκε στο επίπεδο ($p < 0,05$). **Αποτελέσματα:** Συμμετείχαν 276 φοιτητές (59 άνδρες, 217 γυναίκες). Η μέση ηλικία ήταν 20 ± 2 έτη. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (90,5%) είχε θετική στάση απέναντι στη δωρεά ιστών και οργάνων, το 63,9% δήλωσε επιθυμία να γίνει δωρητής, ενώ μόλις το 2,2% είχε κάρτα δωρητού. Ο φόβος εμπορευματοποίησης αποτέλεσε τη σπουδαιότερη αιτία για την οποία οι φοιτητές δε θα δώριζαν όργανα για μεταμόσχευση. Το 19,9% των πρωτοετών φοιτητών δε γνώριζε τη διαφορά μεταξύ του εγκεφαλικού θανάτου και της φυτικής κατάστασης, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους τεταρτοετείς ήταν 10,1% ($p = 0,028$). Επίσης, το 61,6% των πρωτοετών και το 38,8% των τεταρτοετών φοιτητών δε γνώριζαν την ύπαρξη του Εθνικού Οργανισμού Μεταμοσχεύσεων ($p = 0,001$). **Συμπεράσματα:** Η πλειοψηφία των φοιτητών είχε θετική στάση απέναντι στη δωρεά οργάνων, ωστόσο δεν είχε κάρτα δωρητή, καθώς ο φόβος εμπορευματοποίησης ήταν ανασταλτικός παράγοντας. Οι μισοί σχεδόν φοιτητές συμφωνούσαν με τον νόμο σύμφωνα με τον οποίο όλοι οι πολίτες είναι εν δυνάμει δότες οργάνων εκτός εάν δηλώσουν το αντίθετο. Οι γνώσεις των φοιτητών απέναντι στις μεταμοσχεύσεις φαίνεται να είναι ελλιπείς. Μόνο οι ενημερωμένοι επαγγελματίες υγείας μπορούν να πείσουν το ευρύ κοινό για την αναγκαιότητα της δωρεάς και μεταμόσχευσης οργάνων.

Λέξεις ευρητηρίου: Γνώση, μεταμοσχεύσεις, όργανα, στάση, φοιτητές

Εισαγωγή

Ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα επιτεύγματα του 20^{ου} αιώνα είναι η μεταμόσχευση ιστών και οργάνων, η οποία έχει καθιερωθεί ως μέθοδος εκλογής για την αντιμετώπιση πολλών νοσημάτων. Για να είναι αποτελεσματική, προϋποθέτει την ύπαρξη σημαντικού αριθμού μοσχευμάτων, καθώς και τη λειτουργία ενός Συστήματος Υγείας που να συμβάλλει στην αξιοποίησή τους. Σημαντικό ρόλο στην όλη προσπάθεια διαδραματίζουν οι επαγγελματίες υγείας και ιδιαίτερα οι νοσηλευτές. Συγκεκριμένα, η στάση και η ευαισθητοποίησή τους απέναντι στη μεταμόσχευση οργάνων, σε συνδυασμό με την επαρκή τους κατάρτιση, μπορούν να ασκήσουν καταλυτικό ρόλο στην απόφαση ενός ατόμου να γίνει ο ίδιος δωρητής ή να δωρίσει όργανα συγγενικού του προσώπου.

Τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί διεθνώς πολλές μελέτες σχετικά με τη στάση και τη γνώση νοσηλευτών και φοιτητών νοσηλευτικής απέναντι στη δωρεά ιστών και οργάνων. Σκοπός των μελετών αυτών ήταν να διαπιστωθεί εάν οι επαγγελματίες υγείας με τη στάση και συμπεριφορά τους, καθώς και με τις γνώσεις τους, μπορούν να προβάλλουν και να προωθήσουν την ιδέα της δωρεάς οργάνων και να αυξήσουν τους δυνητικούς δότες προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Οι Cantwell et al,¹ το 2000 μελέτησαν τη στάση φοιτητών ιατρικής και νοσηλευτικής απέναντι στη δωρεά οργάνων και βρήκαν ότι τόσο οι φοιτητές ιατρικής όσο και οι φοιτητές νοσηλευτικής είχαν θετική στάση. Ωστόσο, περισσότεροι φοιτητές νοσηλευτικής από τους αντίστοιχους της ιατρικής ήταν κάτοχοι κάρτας δωρητού, δείχνοντας έμπρακτα την ευαισθησία τους στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε στην Κορέα, σε τελειόφοιτους φοιτητές νοσηλευτικής, με σκοπό τη διερεύνηση της στάσης και της γνώσης τους απέναντι στη δωρεά οργάνων, βρέθηκε ότι οι γνώσεις των φοιτητών ήταν ανεπαρκείς όσον αφορά στα κριτήρια που απαιτούνται για να χαρακτηριστεί ένας ασθενής εγκεφαλικά νεκρός. Η στάση τους ωστόσο απέναντι στη δωρεά ήταν διφορούμενη, αλλά στην πλειοψηφία τους δήλωσαν πρόθυμοι να γίνουν δωρητές στο μέλλον².

Επίσης, σε μελέτη των Bagheri et al,³ που πραγματοποιήθηκε το 2003 στην Ιαπωνία, αναζητήθηκε η γνώση και η στάση φοιτητών επαγγελματιών υγείας απέναντι στον εγκεφαλικό θάνατο και τη μεταμόσχευση ιστών και οργάνων. Σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης, η πλειοψηφία των φοιτητών πίστευε ότι η δωρεά ιστών και

οργάνων σώζει ζωές, ενώ ένα πολύ μεγάλο ποσοστό δεν γνώριζε το ανίατο του εγκεφαλικού θανάτου. Επίσης, όσοι από τους φοιτητές εξέφρασαν την άποψη ότι η αφαίρεση ενός οργάνου αποτελεί ακρωτηριασμό του σώματος δεν εξέφραζαν και την επιθυμία να γίνουν δωρητές.

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η εκτίμηση της γνώσης και της στάσης των φοιτητών νοσηλευτικής απέναντι στη δωρεά και μεταμόσχευση ιστών και οργάνων και η σύγκριση μεταξύ πρωτοετών και τεταρτοετών φοιτητών, ώστε να διαπιστωθεί ενδεχόμενη αλλαγή της στάσης τους με την αύξηση των γνώσεων που τους προσέφερε η φοίτησή τους στο πανεπιστήμιο.

Υλικό-Μέθοδος

Πρόκειται για συγχρονική μελέτη, στην οποία συμμετείχαν 276 φοιτητές (217 γυναίκες, 59 άντρες) του Τμήματος Νοσηλευτικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012, από τους οποίους οι 146 (52,9%) ήταν του 1^{ου} έτους και οι 130 (47,1%) του 4^{ου} έτους. Η συμμετοχή των φοιτητών στη μελέτη ήταν υψηλή, καθώς συμμετείχε το 80,2% των πρωτοετών και το 62,5% των τεταρτοετών φοιτητών.

Η συλλογή των δεδομένων έγινε τον Οκτώβριο του 2011, με τη χρήση ερωτηματολογίου, που δημιουργήθηκε από την ερευνητική ομάδα βασιζόμενο στη διεθνή βιβλιογραφία και δόθηκε στους φοιτητές κατά τη διάρκεια υποχρεωτικού μαθήματος λόγω συγκέντρωσης μεγαλύτερου αριθμού φοιτητών. Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε 28 συνολικά ερωτήσεις, ταξινομημένες σε 3 ενότητες. Συγκεκριμένα 4 ερωτήσεις αφορούσαν στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, 12 ερωτήσεις στη στάση και 12 στη γνώση σχετικά με τη δωρεά και μεταμόσχευση ιστών και οργάνων.

Ηθική και Δεοντολογία

Για τη διεξαγωγή της μελέτης συντάχθηκε και κατατέθηκε ερευνητικό πρωτόκολλο στην Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας του Τμήματος Νοσηλευτικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, από την οποία ελήφθη η σχετική έγκριση. Η συλλογή των στοιχείων διενεργήθηκε μετά από προφορική συναίνεση των συμμετεχόντων, αφού

πρώτα ενημερώθηκαν για το σκοπό της μελέτης και για την αυστηρή τήρηση του απορρήτου των δεδομένων που συλλέχτηκαν.

Στατιστική Ανάλυση

Οι κατηγορικές μεταβλητές παρουσιάζονται με τη μορφή απόλυτων και σχετικών συχνοτήτων, ενώ οι ποσοτικές μεταβλητές με τη μορφή μέσων τιμών \pm τυπικών αποκλίσεων. Ο έλεγχος της κανονικότητας των ποσοτικών μεταβλητών πραγματοποιήθηκε με τον έλεγχο Kolmogorov-Smirnov και την εξέταση των ιστογραμμάτων. Για τη σύγκριση μεταξύ των κατηγορικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος χ^2 . Το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ορίστηκε στο 0,05. Η επεξεργασία και η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη χρήση του λογισμικού πακέτου SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences) για Windows.

Αποτελέσματα

Περιγραφικά αποτελέσματα

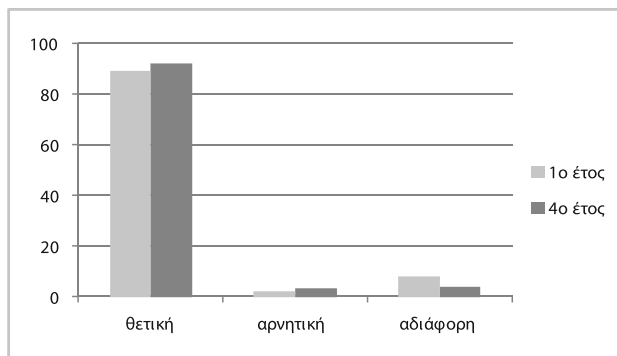
Στον Πίνακα 1 αναφέρονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στη μελέτη. Όπως φαίνεται στον πίνακα, η μέση ηλικία των πρωτοετών και των τεταρτοετών φοιτητών ήταν 18 ± 1 και 22 ± 1 έτη αντίστοιχα. Από τους 276 συμμετέχοντες οι περισσότεροι (78,2%) ήταν γυναίκες.

Η στάση της συντριπτικής πλειοψηφίας των φοιτητών (89% πρωτοετείς, 92,2% τεταρτοετείς) απέναντι στη δωρεά οργάνων ήταν θετική, ενώ ελάχιστοι είχαν αρνητική ή ουδέτερη στάση, (Γράφημα 1). Επίσης σημαντικό ποσοστό φοιτητών (59,6% πρωτοετείς, 69% τεταρτοετείς) ανέφεραν ότι είχαν σκεφτεί στο παρελθόν να γίνουν δωρητές ιστών και οργάνων, (Γράφημα 2). Όμως, όπως φαίνεται στην Εικόνα 3, από αυτούς τους φοιτητές μόνο το 3,3% είχε κάρτα δωρητή.

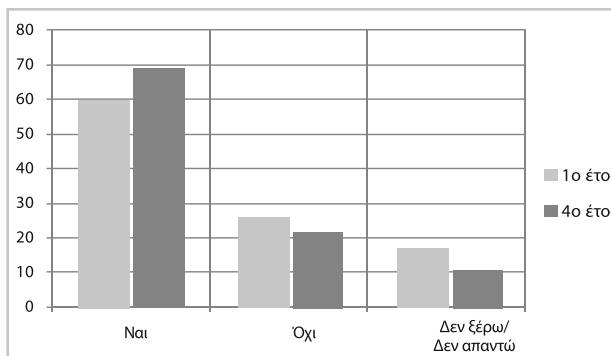
Πίνακας 1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στη μελέτη

	Φοιτητές 1 ^{ου} έτους n (%)	Φοιτητές 4 ^{ου} έτους n (%)
Φύλο		
Άντρες	35 (24,0)	24 (18,6)
Γυναίκες	111 (76,0)	106 (81,4)
Εθνικότητα		
Ελληνική	139 (95,2)	122 (93,8)
Αλλοδαπή	7 (4,8)	8 (6,2)
Διαβίωση		
Με οικογένεια / τρίτο πρόσωπο	99 (67,8)	87 (66,7)
Μόνος	47 (32,2)	43 (33,3)

Γράφημα 1. Στάση των φοιτητών απέναντι στη δωρεά και μεταμόσχευση ιστών και οργάνων

Γράφημα 2. Ποσοστό φοιτητών που έχουν σκεφτεί να γίνουν δωρητές ιστών και οργάνων

Πίνακας 2. Πηγές ενημέρωσης των φοιτητών σχετικά με τη δωρεά ιστών και οργάνων

	Φοιτητές 1 ^{ου} έτους n (%)	Φοιτητές 4 ^{ου} έτους n (%)
Τμήμα Νοσηλευτικής	39,0	80,6
MME	56,8	48,1
Διαδίκτυο	41,8	48,8
Συνέδρια- Σεμινάρια	5,5	21,7
Οικογένεια- Φίλοι	41,1	20,2
EOM	4,8	10,1

Πίνακας 3. Απόψεις των φοιτητών για τις αιτίες έλλειψης οργάνων προς μεταμόσχευση

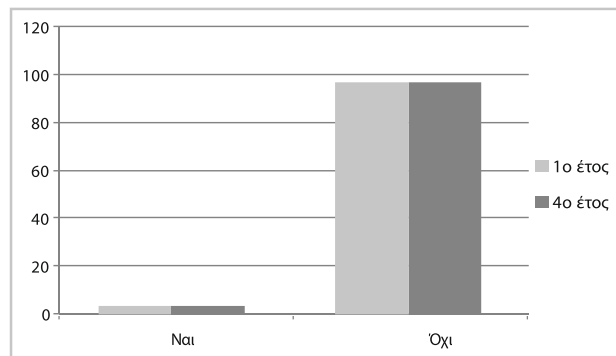
	Φοιτητές 1 ^{ου} έτους n (%)	Φοιτητές 4 ^{ου} έτους n (%)
Ελλιπής ενημέρωση	81 (55,5)	90 (69,0)
Ελλιπής οργάνωση	37 (25,3)	46 (35,7)
Ελλιπής νομοθεσία	14 (9,6)	28 (21,7)

Όσοι από τους ερωτώμενους δεν είχαν σκεφτεί στο παρελθόν να γίνουν δωρητές θα συναινούσαν σε δωρεά ιστών-οργάνων συγγενούς τους, εάν γνώριζαν ότι αυτό επιθυμούσε εν ζωή. Το 13,7% των πρωτοετών και το 20% των τεταρτοετών φοιτητών της μελέτης ανέφεραν ότι επηρεάζονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον σχετικά με τις απόψεις τους για τη δωρεά οργάνων. Επίσης, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (67,1% των πρωτοετών, 65,1% των τεταρτοετών) ανέφεραν ότι υπάρχει εμπορευματοποίηση των οργάνων. Στην ερώτηση εάν θα ένιωθαν ασφαλείς ως δωρητές οργάνων οι απόψεις διχάζονται. Το 50,7% των πρωτοετών και το 52,8% των τεταρτοετών φοιτητών δήλωσε ότι θα ένιωθε ασφάλεια. Κυρίως, εκείνοι που δεν θα ένιωθαν ασφαλείς ανέφεραν ως επιχειρήματα, την εμπορευματοποίηση, την έλλειψη

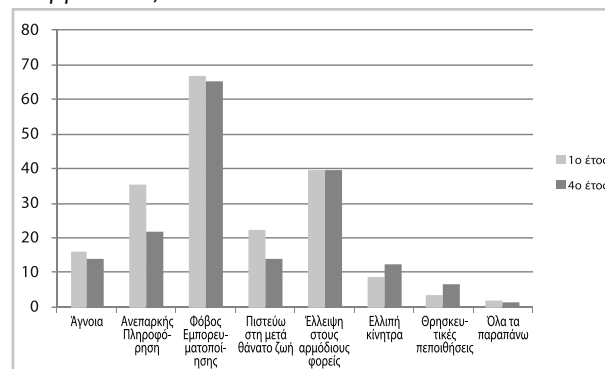
εμπιστοσύνης στους αρμόδιους φορείς και την ανεπαρκή πληροφόρηση, (Γράφημα 4). Στην ερώτηση αν οι φοιτητές θεωρούν σωστή την ψήφιση του νόμου, σύμφωνα με τον οποίο εκ γενετής όλοι οι πολίτες θεωρούνται εν δυνάμει δότες, εκτός εάν δηλώσουν το αντίθετο, το 41% των πρωτοετών και το 48,8% των τεταρτοετών φοιτητών ανέφεραν ότι συμφωνούν.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, οι πρωτοετείς φοιτητές ανέφεραν ως κύριες πηγές ενημέρωσης σχετικά με τη δωρεά ιστών και οργάνων, τα MME, το διαδίκτυο, το οικογενειακό-φιλικό περιβάλλον και το Τμήμα Νοσηλευτικής στο οποίο φοιτούν. Οι τεταρτοετείς φοιτητές ανέφεραν το Τμήμα Νοσηλευτικής, τα MME και το διαδίκτυο. Αξίζει να αναφερθεί ότι το 61,7% των πρωτοετών και το 40% των τεταρτοετών φοιτητών δε γνώριζε την ύπαρξη του Εθνι-

Γράφημα 3. Ποσοστό των φοιτητών που έχουν κάρτα δωρητή

Γράφημα 4. Λόγοι για τους οποίους οι φοιτητές δεν θα δώριζαν τα όργανά τους

Πίνακας 4. Σύγκριση πρωτοετών και τεταρτοετών φοιτητών ως προς τη στάση και γνώση τους απέναντι στη δωρεά ιστών και οργάνων

	Φοιτητές 1 ^ο έτους n (%)	Φοιτητές 4 ^ο έτους n (%)	Τιμή p
Επιρροή του οικογενειακού περιβάλλοντος στην απόφαση για δωρεά ιστών & οργάνων			
Ναι	20 (13,7)	26 (20,0)	0,002
Όχι	126 (86,3)	104 (80,0)	
Απώλεια των οργάνων μετά το θάνατο ως λόγος για δωρεά			
Ναι	80 (54,8)	56 (43,1)	0,036
Όχι	66 (45,2)	74 (56,9)	
Ανεπαρκής πληροφόρηση ως ανασταλτικός παράγοντας δωρεάς			
Ναι	61 (41,8)	29 (22,3)	0,016
Όχι	85 (58,2)	101 (77,7)	
Γνώση για την ύπαρξη του ΕΟΜ			
Ναι	56 (38,3)	78 (60,0)	0,001
Όχι	90 (61,7)	52 (40,0)	
Κατάλληλος φορέας για δήλωση επιθυμίας για δωρεά οργάνων			
Σωστή απάντηση	17 (11,6)	36 (27,7)	0,001
Λανθασμένη απάντηση	129 (88,4)	94 (72,3)	
Δωρεά ιστών & οργάνων από άτομο με μεταδοτική ασθένεια			
Σωστή απάντηση	118 (80,8)	117 (90,0)	0,020
Λανθασμένη απάντηση	28 (19,2)	13 (10,0)	
Ορισμός εγκεφαλικού θανάτου			
Σωστή απάντηση	117 (80,1)	117 (90,0)	0,028
Λανθασμένη απάντηση	29 (19,9)	13 (10,0)	
Διαδικασία που απαιτείται για μεταμόσχευση ιστών & οργάνων			
Σωστή απάντηση	9 (6,1)	32 (24,6)	<0,001
Λανθασμένη απάντηση	137 (93,9)	98 (75,4)	

κού Οργανισμού Μεταμοσχεύσεων (ΕΟΜ). Σε ερώτηση κατά πόσον ο εγκεφαλικός θάνατος και η φυτική κατάσταση είναι ταυτόσημες έννοιες, το 19,9% των πρωτοετών και 10% των τεταρτοετών φοιτητών δεν γνώριζε τη σωστή απάντηση. Στην ερώτηση αν η προσφορά οργάνων για μεταμόσχευση στην Ελλάδα επαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες, 69,9% των πρωτοετών και 79,8% των τεταρτοετών φοιτητών απάντησε αρνητικά, ενώ το 24,7% και 13,2% αντίστοιχα δε γνώριζε την απάντηση. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3, και οι δύο ομάδες φοιτητών ανέφεραν την ελλιπή ενημέρωση ως το σπουδαιότερο αίτιο για την έλλειψη οργάνων προς μεταμόσχευση στην Ελλάδα.

Αποτελέσματα συσχέτισης

Διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην πρόθεση για δωρεά οργάνων και στο φύλο, καθώς οι γυναίκες ήταν πιο θετικές σε σχέση με τους άντρες, ($p=0,001$). Από τη συσχέτιση μεταξύ της πρόθεσης για δωρεά και του έτους σπουδών δε διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά, ($p=0,258$).

Όπως φαίνεται στο Πίνακα 4 η οικογένεια δεν ασκεί σημαντική επιρροή στην απόφαση του ατόμου να γίνει δωρητής ιστών και οργάνων. Από τους πρωτοετείς φοιτητές το 13,7% ανέφερε ότι επηρεάζεται από το οικογε-

νειακό του περιβάλλον, έναντι του 20% των τεταρτοετών φοιτητών, ($p=0,002$). Μεγαλύτερο ποσοστό πρωτοετών φοιτητών (54,8%) ανέφεραν ότι θα δώριζαν τα όργανά τους επειδή πιστεύουν ότι θα αχρηστευτούν μετά το θάνατο, σε σχέση με τους τεταρτοετείς, διαφορά στατιστικά σημαντική, ($p=0,036$). Επίσης, από τους πρωτοετείς φοιτητές το 41,8% δήλωσε ότι δε θα δώριζε τα όργανά του λόγω της ανεπαρκούς πληροφόρησης, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους τεταρτοετείς ήταν 23,3%, ($p=0,016$).

Οι τεταρτοετείς φοιτητές είχαν περισσότερες γνώσεις για τη μεταμόσχευση ιστών και οργάνων σε σχέση με τους πρωτοετείς, με στατιστικά σημαντική διαφορά. Συγκεκριμένα, μεγαλύτερο ποσοστό φοιτητών του 4^{ου} έτους γνώριζε την ύπαρξη του EOM, ($p=0,001$), τον φορέα στον οποίο πρέπει να απευθυνθούν για να δηλώσουν την επιθυμία τους να δωρίσουν τα όργανά τους, ($p=0,001$), την απαγόρευση μεταμόσχευσης οργάνων από άτομα με μεταδοτική ασθένεια, (0,020), τον ορισμό του εγκεφαλικού θανάτου, ($p=0,028$) και τη διαδικασία που απαιτείται για μεταμόσχευση ιστών και οργάνων, ($p>0,001$), σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό των φοιτητών του 1^{ου} έτους.

Συζήτηση

Στην παρούσα μελέτη ερευνήθηκαν η στάση και η γνώση φοιτητών νοσηλευτικής απέναντι στη δωρεά και μεταμόσχευση ιστών και οργάνων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης η πλειοψηφία των φοιτητών είχε θετική στάση, γεγονός το οποίο θεωρητικά προδιαθέτει στην προώθηση και διάδοση της ιδέας της δωρεάς ιστών και οργάνων προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Ωστόσο, ένα πολύ μικρό ποσοστό ερωτηθέντων είναι κάτοχος κάρτας δωρητού, κάτι το οποίο επιβεβαιώνει το πόσο απέχει η θεωρία από την πράξη. Τα συγκεκριμένα ευρήματα συμφωνούν με την έρευνα των Goz et al,⁴ η οποία έλαβε χώρα στην Τουρκία το 2006, όπου οι φοιτητές δήλωσαν πρόθυμοι να αποκτήσουν κάρτα δωρητού σε ποσοστό 6%, αντιθέτως με τους Perenc et al,⁵ όπου το αντίστοιχο ποσοστό των Πολωνών φοιτητών ήταν 24%. Σύμφωνα με την έρευνα των Zampieron et al,⁶ που έλαβε χώρα στην Ιταλία το 2008 και των Chen et al⁷ στην Κίνα το 2006, το 16% και το 15,7% των φοιτητών είχε κάρτα δωρητού. Αντίθετα, σύμφωνα με μια άλλη μελέτη που διεξήχθη στην Κίνα το 2012 από τους Tamm et al,⁸ το 40,6% των φοιτητών ήταν εγγεγραμμένοι ως δωρητές οργάνων. Οι παραπάνω συγγραφείς αποδίδουν το εύρημα αυτό στο γεγονός ότι πριν τη συλλογή των στοιχείων της μελέτης τους στο συγκεκρι-

μένο πανεπιστήμιο είχε παρουσιαστεί πρόγραμμα προαγωγής της ιδέας της δωρεάς οργάνων.

Στην παρούσα μελέτη δε φάνηκε να υπάρχει σημαντική επιρροή της οικογένειας στην απόφαση των φοιτητών για δωρεά ιστών και οργάνων. Το εύρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με αυτό της μελέτης των Rykhoff et al⁹ και Lopez-Montesinos et al,¹⁰ οι οποίοι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η στάση των φοιτητών επηρεάζεται θετικά από το οικογενειακό τους περιβάλλον.

Η πλειοψηφία των φοιτητών ανέφερε ως κύριο λόγο άρνησης της δωρεάς οργάνων τον φόβο εμπορευματοποίησης, εύρημα που συμφωνεί με τη μελέτη των Rykhoff et al,⁹ των Goz et al,⁴ όπως επίσης και με των Dardavessis et al,¹¹ που έλαβε χώρα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και αφορούσε φοιτητές Ιατρικής. Προφανώς, υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στους αρμόδιους φορείς, η οποία αποτελεί τροχοπέδη στη διάδοση της ιδέας της δωρεάς.

Παραδόξως, στην ερώτηση εάν οι φοιτητές συμφωνούν οι πολίτες να θεωρούνται εκ γενετής εν δυνάμει δότες, μεγάλο μέρος του δείγματος συμφώνησε με την άποψη αυτή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στο θέμα αυτό είναι η Ισπανία, χώρα πρωτοπόρος στον τομέα των μεταμοσχεύσεων και με το υψηλότερο ποσοστό δωρεάς οργάνων από πτωματικούς δότες στον κόσμο.¹² Αντίθετα, το 78,9% των φοιτητών στη μελέτη του Dardavessis et al¹¹ δήλωσε άγνοια της ισχύουσας νομοθεσίας σχετικά με τις μεταμοσχεύσεις και τη δωρεά οργάνων στη χώρα μας, ενώ το 81,2% πίστευε ότι η ψήφιση του νόμου θα προκαλέσει έντονες αντιδράσεις.

Προβληματισμό και ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι ικανο ποσοστό των φοιτητών της μελέτης όπως και το 20,8% των φοιτητών Ιατρικής,¹¹ δε γνώριζε ότι υπάρχει ο EOM, ο οποίος είναι αρμόδιος για τον συντονισμό των μεταμοσχεύσεων στη χώρα μας. Η άγνοια αυτή έχει διττό χαρακτήρα, καθώς μπορεί να οφείλεται τόσο στην έλλειψη ενδιαφέροντος των ίδιων των φοιτητών να ενημερωθούν όσο και στην ανεπαρκή παροχή πληροφόρησης από την πλευρά των αρμόδιων φορέων.

Η γνώση των φοιτητών εις ό,τι αφορά τα όργανα και τους ιστούς που μπορούν να προσφερθούν από πτωματικούς δότες αλλά και από δότες εν ζωής ήταν ελλιπής. Λύση στο έλλειμμα γνώσεων των φοιτητών θα μπορούσε να δώσει η ένταξη στο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών τουλάχιστον ενός μαθήματος σχετικού με τις μεταμοσχεύσεις. Με αυτό τον τρόπο οι φοιτητές θα μπορούσαν να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις σχετικά με τη μεταμόσχευση ιστών και οργάνων και να απομυθοποιήσουν πολλές από

τις λανθασμένες απόψεις που έχουν σχετικά με αυτές. Επομένως, ως μελλοντικοί επαγγελματίες υγείας, θα είναι σε θέση να προάγουν την ιδέα της ανιδιοτελούς προσφοράς από άνθρωπο σε άνθρωπο και να συμβάλλουν στην αύξηση του αριθμού μεταμοσχεύσεων στη χώρα μας.

Περιορισμοί της μελέτης

Τα ευρήματα που προέκυψαν από την παρούσα μελέτη δεν μπορούν να γενικευτούν λόγω του μικρού δείγματος και συγκεκριμένου πληθυσμού. Μελλοντικά, θα μπορούσαν να διενεργηθούν μελέτες με μεγαλύτερο αριθμό φοιτητών από διαφορετικά πανεπιστήμια και από όλες τις σχολές επαγγελματιών υγείας.

Συμπεράσματα

Οι φοιτητές νοσηλευτικής, στην πλειοψηφία τους, είχαν θετική στάση απέναντι στη δωρεά ιστών και οργάνων, παρ' όλο που δεν έχουν κάρτα δωρητού, κυρίως λόγω του φόβου εμπορευματοποίησης των οργάνων. Υπάρχει ωστόσο έλλειμμα γνώσης ως προς τα θέματα δωρεάς και μεταμόσχευσης οργάνων, γεγονός που πρέπει να προβληματίσει τους υπεύθυνους πανεπιστημιακούς δασκάλους. Είναι καιρός επίσης η Πολιτεία με τους ανάλογους φορείς να ασχοληθεί σοβαρά με το πρόβλημα των μεταμοσχεύσεων στη χώρα μας, ώστε να σχεδιάσει και να εφαρμόσει ενημερωτική εκστρατεία, στην οποία πρωταρχικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν οι κατάλληλα ενημερωμένοι νοσηλευτές.

ABSTRACT

Attitude and Knowledge of Nursing Students Towards Donation and Transplantation of Organs and Tissues

Tsavidaroglou T.,¹ Paleolouga X.¹, Droulia P.¹ Tsavidaroglou A.,² Fotos N.3, Brokalaki H.⁴

¹Nursing Student, Faculty of Nursing, National and Kapodistrian University of Athens, ²MD, ³Lecturer, Faculty of Nursing, National and Kapodistrian University of Athens, ⁴Professor, Faculty of Nursing, National and Kapodistrian University of Athens

Introduction: Organ transplantation numbers in Greece are lower than in other European Countries, probably due to the existing inadequate information about organ donation in the general population. Health professionals and nurses in particular are invited to contribute to the reversal of this situation by informing the population. **Purpose:** To assess the attitudes and knowledge of nursing students toward donation of tissues and organs. **Methods:** First year and senior students of the nursing school of the University of Athens were considered for a questionnaire addressing information level and attitudes toward donation. The questionnaire based on the literature. Statistical analysis encompassed Fisher's exact test **Results:** 276 students (59 men, 217 women) with a mean age of 20±2years were enrolled in the study. The majority of participants (90.5%) had a positive attitude towards donation of tissues and organs. 63.9% declared their desire to become donors while only 2.2% owned a donor card. Fear of commercialization of organ donation was the main reason why students would hesitate to donate organs for transplantation. 19.9% of first year students towards 10.1% of senior students ignored the difference between brain death and vegetative state ($p=0.028$). Furthermore, 61.6% of first-year and 38.8% of senior students were not aware of the existence of the National Transplant Organization ($p=0.001$). **Conclusions:** The majority of students had positive attitude regarding organ donation, but only few owned a donor card, mainly because of the fear of commercialization. The level of knowledge regarding transplantation even in health professional candidates is inadequate and remains poor also by senior students. The improvement of the knowledge level could be achieved by integrating to the curriculum relevant courses and by visiting transplant centers. Only informed health professionals can convince the general population about the need for organ donation and transplantation.

Key – Words: Knowledge, transplantation, organs, attitude, students

Corresponding Author: Xristina Paleolouga, 20 Artemidos str., GR 12461 Haidari, Athens, Greece.
Tel. +30 6976743413, e-mail: christypal3@hotmail.com

Βιβλιογραφία

1. Cantwell M, Clifford C. English nursing and medical students attitudes towards organ donation. *J Adv Nurs* 2000, 32: 961-968.
2. Kim J, Fisher M, Elliott D. Undergraduate nursing students knowledge and attitudes towards organ donation in Korea: Implications for education. *Nurse Educ Today*. 2006, 26: 465-474.
3. Bagheri A, Tanaka T, Takahashi H, Shoji S. Brain death and organ transplantation: Knowledge, attitudes and practice among Japanese students. *Eubios J Asian Int Bioeth*. 2003, 13: 3-6.
4. Goz F, Goz M, Erkan M. Knowledge and attitudes of medical, nursing, dentistry and health technician students towards organ donation: a pilot study. *J Clin Nurs* 2006, 15: 1371-1375.
5. Perenc L, Radochonski M, Radochonski A Knowledge and attitudes of Polish university students toward organ donation and transplantation. *Psychol Health Med*. 2012,17:667-673.
6. Zampieron A, Corso M, Frigo A. Undergraduate nursing students' attitudes towards organ donation: a survey in an Italian university. *Int Nurs Rev* 2008, 57: 370-376.
7. Chen JX, Zhang TM, Lim FL, Wu HC, Lei TF, Yeong PK, Xia SJ. Current knowledge and attitudes about organ donation and transplantation among Chinese university students. *Transplant Proc*. 2006, 38:2761-2765.
8. Tam WW, Suen LK, Chan HY. Knowledge, attitudes and commitment toward organ donation among nursing students in Hong Kong. *Transplant Proc*. 2012, 44:1196-1200
9. Rykhoff M, Coupland C, Dionne J, Fudge B, Gayle C, Ortner T, et al. A clinical group's attempt to raise awareness of organ and tissue donation. *Wroblewski M Prog Transplant* 2010, 20: 33-39.
10. López-Montesinos M, Manzanera Saura J, Mikla M, Ríos A, López-Navas A, Martínez-Alarcón L, et al. Organ donation and transplantation training for future professional nurses as a transplant health and social awareness policy. *Transplant Proc* 2010, 42: 239-242.
11. Dardavessis T, Xenophontos P, Haidich AB, Kiritsi M, Vayionas MA. Knowledge, attitudes and proposals of medical students concerning transplantations in Greece. *Int J. Prev Med*. 2011, 2:164-169.
12. Matesanz R, Miranda B. The Spanish model of organ donation: The National Organization of Transplants (ONT) Registry report 1994. *Clin Transpl*.1995:111-115.